

УДК 94(470)(476)(477)''1939/1945''

Јуриј Сергејевич Павловец*

Минск, Белорусија

ФАЛСИФИКОВАЊЕ ИСТОРИЈЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА КАО СРЕДСТВО ЗА РАЗЈЕДИЊЕЊА НАРОДА БЕЛОРУСИЈЕ, РУСИЈЕ И УКРАЈИНЕ

Сажетак

Чланак се бави савременим проблемима проучавања Другог светског рата. Наведени су примери искривљавања историјских чињеница, стварања негативне слике о СССР-у, као и формирања позитивне слике о колаборационистичким покретима на територији Белорусије, Русије и Украјине. Откривају се разлози за покушаје фалсификовања историјских података.

Кључне речи: Белорусија, Русија, Украјина, рат, национализам, фалсификовање, историја, СССР

Један од најважнијих догађаја 20. века, који је утицао на ток развоја читавог човечанства, био је Други светски рат. Дуги низ година нико није сумњао у допринос Совјетског Савеза победи над фашизмом и нацистичком идеологијом. Међутим, последњих

* Кандидат историјских наука, доцент.

година све је више покушаја да се поново напише историја тих година, чиме се искривљује и омаловажава улога совјетског војника. **На то су усмерени бројни напори западних земаља, где је главна модерна идеологија тежња за раздвајањем словенских народа и формирањем у друштву, пре свега Белорусије и Русије, свести о потреби европеизације.** С тим у вези, фалсификовање оног дела историје који и даље остаје један од обједињујућих принципа постсовјетских интеграција – трагедије Другог светског рата – постало је једно од главних оруђа за утицај на свест обичних грађана.

Покушаји прекрајања историје периода средине ХХ века не престају током протеклих деценија и у садашњим условима постају све агресивнији. **Од краја прошлог и почетка овог века, како на Западу, тако и у низу постсовјетских република, може се уочити жеља да се из јавне свести елиминише кроз образовни систем, масовне медије, као и кроз политичку идеологију, тада коришћени термин „Великог отаџбинског рата“ и замени терминима „совјетско-немачки“ или „нацистичко-бољшевички“ рат.** Поред тога, интензивирани су покушаји да се замени чињенични докази и намерно искривљавање историјских догађаја. Према мишљењу већине савремених историчара, у овом тренутку **постоји неколико главних метода фалсификовања историје Другог светског рата,** које имају најдиректнији утицај на идеолошку сферу у постсовјетским земљама и усмерене су на раздвајање словенских народа, пре свега Белорусије, Русије и Украјине.

Прво, то је ограничавање приступа архивским документима и њихова замена чињеницама из разних врста мемоара и дневника учесника војних акција, који се изворно не могу сматрати објективним извором, јер су засновани на личним искуствима и сопственом ставу аутора према догађајима који су се одиграли.

Друго, данас се може говорити о „новом“ читању архивских извора доступних за проучавање уз намерно искривљавање историјских чињеница.¹ Ово је посебно типично за разне врсте

1 Козлов А.В. Адвокаты дьявола. История вооруженного националистического подполья на Западной Украине в 40–50-х годах ХХ века: основные способы и направления фальсификации. М.: На боевом посту, 2012 – С. 14

националистички настројених јавних личности, које своју каријеру настоје да изграде на распиривању националне и расне мржње, доказујући легитимност масовних убистава зарад стварања „независне“ државе. Ово је најтипичније за савремену Украјину, где је овај метод оправдавања колаборационистичког покрета већ постао званична државна идеологија. О томе сведоче нови уџбеници историје, слављење Степана Бандере и других нацистичких саучесника.²

Треће, постоји отворена замена појмова који носе главно семантичко оптерећење у разумевању догађаја средином XX века. Такве методе постале су посебно популарне када политичари различитим историјским догађајима настоје да оправдају савремено непријатељство међу народима. Последице свега овога могу се уочити данас у Украјини, где се штампају документи без научне вредности са једностраним приказом материјала. На основу њих се у медије бацају псеудоисторијски материјали, чији је главни задатак стварање нове историјске парадигме у јавној свести. **Овакви документи имају за циљ да формирају нову позитивну слику о злочинима и злочинцима током Другог светског рата, а негативну – о Совјетском Савезу.** С тим у вези, све чешће су почели да се појављују различити наводи о поробљавању украјинског, белоруског и других народа СССР-а од стране Москве. Све антихумане злочине, уз нацистичку Немачку, све више оптужује комунистичко руководство, а главне етикете које се каче целом совјетском периоду, а са њом и Русији, су „терор“, „геноцид“ и „тоталитаризам“.

На основу наведеног, данас постоји неколико главних праваца фалсификовања историје Другог светског рата. У једном или другом степену, они се односе на Белорусију, Русију и Украјину. **Главни задатак садашњих фалсификатора и њихових западних татора је жеља да се униште последње везе међу народима ових земаља, посеју непријатељство и формира чисто негативна слика о заједничкој прошлости.**

2 В Киеве состоялось факельное шествие к сто двенадцатой годовщине рождения Степана Бандеры. Обошлось без нарушений // <https://hromadske.ua/ru/posts/v-kieve-sostoyalos-fakelnoe-shestvie-k-sto-dvenadcatoy-godovshine-rozhdeniya-stepana-bandery-oboshlos-bez-narushenij>

Главни правац савременог фалсификовања историје Другог светског рата је развој и увођење у јавну свест теорије **„једнаке одговорности“ хитлеровског и стаљинистичког режима за њено покретање**. Већ дуго низ година, међу западним историчарима и њиховим „колегама“ на постсовјетском простору, може се приметити велика жеља да се преиспита не само улога СССР-а у победи над нацизмом, већ и резултати рата. Слични трендови се одржавају на највишем нивоу на Западу. На пример, још 2008. године амерички председник Џорџ В. Буш је изјавио да су „немачки националсоцијализам и руски комунизам два зла XX века“. Исто је поновио и тадашњи шеф Пољске Л. Качињски, који је 1. септембра 2009. објавио да су „Други светски рат покренули Немачка и Совјетски Савез“.

Сличне изјаве западних политичара и њихових „партнера“ на постсовјетском простору заснивају се на чињеници да је потписан пакт Молотов-Рибентроп. Главна изјава у овом случају је да је дослух Хитлера и Стаљина 23. августа 1939. године („Немачко-совјетски пакт о ненападању“) довео до Другог светског рата. Истовремено, Европска унија, као и САД, одбија да говори о неодговорној политици западних земаља уочи рата, када су Сједињене Америчке Државе, Велика Британија и Француска покушале да обуздају Хитлера, дајући му сву Централну и Источну Европу у нади да ће доћи до сукоба између Немачке и СССР-а.

Осим тога, западни свет је „заборавио“ на Минхенски уговор и распарчавање Чехословачке у септембру 1938. године, када се урушио међународни европски безбедносни систем, који није постојао пет година. Такође се превиђа да су Велика Британија и Француска и саме потписале декларације о ненападању са Немачком, отворено усмеравајући фашистичку агресију на СССР. Истовремено, совјетско руководство је више пута предлагало координацију своје спољне политике са западним савезницима, али сваки пут није добијало никакав позитиван одговор.

Жеља да се преиспитају и прави разлози и резултати Другог светског рата, пратећи западне земље, све више се уочава у постсовјетским републикама, где се већ неколико година води прави информативни рат у научним публикацијама и медијима.

Почели су да се појављују разни чланци и књиге који немају везе са правом науком, међутим, декларишу се као истинити извори о догађајима из Другог светског рата. Ово посебно важи за земље Централне Европе, Украјину и Балтик. Истовремено, слични трендови последњих година могли су се уочити и у Белорусији, где раније практично није било државног налога за детаљно проучавање негативних аспеката окупационог периода и, пре свега, колаборационизма. То је, пак, довело до појаве разних врста независних истраживања, често непрофесионалних и прилично тенденциозних. Они су по правилу вршили националистичку ревизију војне историје и стварали „херојску“ слику о борби Белоруса за независност од Совјетске Русије уз директно учешће нацистичке Немачке. Типичан пример таквог феномена може се назвати организација на прелазу векова „Белоруски историјски часопис“, као и публикација „ARCHE“.

Конкретно, на страницама „Белоруског историјског журнала“ дуго је вршено отворено искривљавање историјских чињеница, када су немачки освајачи представљани као „безопасни људи“ који нису учинили ништа „лоше“, осим уништења Јевреја. Гаулајтер Вилхелм фон Кубе се представљао готово као национални херој Белорусије, независне од совјетског режима, по чијем наређењу су отворане школе на белоруском језику, позоришта и национални симболи. Истовремено, потпуно су заборављене стотине хиљада убијених у концентрационим логорима, стрељаних и спаљених Белоруса, Руса, Јевреја и Цигана. Основна идеја чланака у овом часопису била је идеја да су „белоруски националисти током рата сарађивали са фашистима у циљу оживљавања белоруске државности и војске“, а „совјетски режим је успео да преживи везујући белоруске националисте са издајницима и издајцима“.

У случају „ARCHE“, ситуација је била још депресивнија. Већина чланака и материјала овде је представљена са **позиција националне нетрпељивости** и на основу непроверених извора. То се најјасније манифестовало у ставу публикације у вези са догађајима из Другог светског рата, када је у низу случајева антифашистички совјетски покрет сведен на безначајне догађаје,

а рад колаборациониста, напротив, величан. Већина аутора овог часописа и сличних публикација, по правилу, никада нису имали везе са белоруском научном заједницом, већ су се бавили само преписивањем антируске и антисовјетске европске литературе.

Поред периодике у Белорусији, дуго времена се дистрибуирала различита образовна литература у којој су се наводиле искривљене чињенице које су омаловажавале улогу совјетског народа у победи и негирале концепте који су у историјској школи заживели још од времена СССР. **На пример, у уџбенику „Историја Белорусије“, који је израдио Белоруски државни универзитет још 2002. године, у одељку „Белорусија током Другог светског рата“ не помиње се термин „Велики отаџбински рат“, који је заправо дефинише улогу и место совјетског народа у борби против фашизма.**³ Још пристраснија публикација су „Есеји о историји Белорусије” из 2003. године, уредника професора З. Шибекија, где је ослободилачки поход Црвене армије у септембру 1939. представљен као „совјетска агресорска акција”, а Хитлер и Стаљин називају се саборцима, који су се заједно спремали да нападну Пољску. Постоји и сасвим чудна изјава: „Рат је поново открио тежњу Белоруса за независност. За народ који је вековима трпео национално угњетавање и који није имао суверену државу, сарадња са Немцима је постала једина шанса да се сачува и ојача идентитет...”⁴

Поред тога, било је радова у белоруској историографији где је СССР представљен као агресор у односу на белоруске земље. На пример, у књизи М. Бартушке објављеној 2011. године „Партизански рат у Белорусији 1941-1944. постоји поглавље под називом „Совјетска окупација 1939-1941. – почетак грађанског рата“.⁵ Тврди се да су догађаје из јесени 1939. поздравили само Јевреји, који су се једноставно плашили погрома и немачких зверстава који су се десили у Пољској. Према речима аутора, Белоруси и Украјинци су долазак нове власти доживели без много ентузијазма.

3 Истoрия Бeларуси: в 2-х ч. Мн., 2002.

4 Нарыс па гісторыі Бeларусі / Пад рэд. праф. З.Шыбекі. Мн., 200 – С. 298, 299, 333

5 Бартушка М. Паргызанская вайна ў Бeларусі ў 1941–1944 гг. Мн., 2011 – С. 39

Сви ови, као и многи други слични материјали, већ дуги низ година су слободно доступни у Белорусији. Упркос чињеници да овакве опозиционе верзије нису имале широку подршку међу Белорусима, оне су биле усмерене на дугорочну перспективу и трансформацију свести младих људи који су одрасли у независној Белорусији и доста лоше су представљали совјетски период историје. С тим у вези, пред националистички настројеним псеудонаучницима отворио се обимни слој необликоване историјске свести младих људи, способних да сваку, па и свесно лажну, информацију схвате као истину. Као резултат тога, у белоруском друштву почело је да се појављује све више људи са искривљеним погледом на прошлост, што утиче на њихове судове, друштвено понашање и животне стратегије које бирају. Један од доказа овог процеса био је покушај државног удара у Белорусији 2020. године, који су предводили локални националисти васпитани на таквим псеудонаучним идеологемама.

Истовремено, најопаснији инструмент савременог фалсификовања историје Другог светског рата данас је идеолошка обрада становништва постсовјетских земаља у духу националне независности и изузетног историјског значаја. То се може приметити у готово свим републикама бившег СССР-а, посебно на основу покушаја Русије да очува јединство словенских народа. На пример, георгијевска лента, која се може сматрати једним од значајних симбола Победи, у низу земаља почела је да се доживљава као показатељ империјалних амбиција руског руководства. Управо су тиме почели у балтичким земљама и у Украјини, где су локални националисти настојали да увреде Русију и преиспитају њену улогу у Другом светском рату, а завршили су рехабилитацијом нацистичких злочинаца и оживљавањем фашистичке реторике.

Идеолошки рат се развио и на интернету, где се истрајно усађује идеја да је цела историографија Другог светског рата, које се Русија придржава, само изум совјетских историчара. Тврди се да руска страна намерно фалсификује чак и податке на Википедији, чинећи ратне хероје рођене на територији савремене Украјине или Белорусије „Русима“. Наведени су

примери да је Руско царство, а не Пољска, Украјина или Белорусија, наведено као место рођења низа ратних хероја (на пример, Јосифа Гусаковског, Степана Артеменка, Ивана Бојка, па чак и маршала Совјетског Савеза Константина Рокосовског).⁶ Главну у свему томе је да се пробуди сенка сумње и посеје семе русофобије, које треба да допринесе раздвајању словенских народа.

На основу постојећег стања, можемо закључити да се данас на постсовјетском простору свуда промовише концепт перцепције Другог светског рата, који су развили западни идеолози, где СССР и Немачка сnose исту одговорност за његов почетак. Истовремено, „спасиоцем човечанства“ од тоталитаризма у виду нацизма и бољшевиизма, представља се управо Запад, а Русија се проглашава својеврсним правним наследником „агресивног тоталитарног система“ или „империје“, са којима „демократски настројене“ земље, укључујући Белорусију и Русију, не могу имати ништа заједничко. То је суштина садашњих покушаја Запада да прекроји историју не само Другог светског рата, већ читавог XX века.

Pavlovets Yuri Sergeevich

**FALSIFICATION OF THE HISTORY OF
THE SECOND WORLD WAR AS A TOOL TO
DISCONNECT THE PEOPLES OF BELARUS,
RUSSIA AND UKRAINE**

Abstract

The article deals with contemporary problems of studying the Second World War. Examples of the distortion of historical facts, the creation of a negative

⁶ Правда и мифы о роли Украины в ВОВ: 25% дважды Героев Советского Союза – украинцы // <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/entry1008213106.html>

image of the USSR, as well as the formation of a positive image of collaborationist movements on the territory of Belarus, Russia and Ukraine are given. The reasons for attempts to falsify historical data are revealed.

Keywords: Belarus, Russia, Ukraine, war, nationalism, falsification, history, USSR

Павловец Юрий Сергеевич

Беларусь, Минск

**ФАЛСИФИКАЦИЯ ИСТОРИИ ВТОРОЙ
МИРОВОЙ ВОЙНЫ КАК ИНСТРУМЕНТ
РАЗЪЕДИНЕНИЯ НАРОДОВ БЕЛАРУСИ,
РОССИИ И УКРАИНЫ**

Резюме

В статье рассматриваются современные проблемы изучения Второй мировой войны. Приводятся примеры искажения исторических фактов, создания негативного образа СССР, а также формирования положительного образа коллаборационистских движений на территории Беларуси, России и Украины. Раскрываются причины попыток фальсификации исторических данных.

Ключевые слова: Беларусь, Россия, Украина, война, национализм, фальсификация, история, СССР.

ЛИТЕРАТУРА

В Киеве состоялось факельное шествие к сто двенадцатой годовщине рождения Степана Бандеры. Обошлось без нарушений // <https://hromadske.ua/ru/posts/v-kieve-sostoyalos-fakelnoe-shestvie-k-sto-dvenadcatoj-godovshine-rozhdeniya-stepana-bandery-oboshlos-bez-narushenij>

Бартушка М. Партизанская война ў Беларусі ў 1941–1944 гг. Мн., 2011.

История Беларуси: в 2-х ч. Мн., 2002.

Козлов А.В. Адвокаты дьявола. История вооруженного националистического подполья на Западной Украине в 40–50-х годах XX века: основные способы и направления фальсификации. М.: На боевом посту, 2012. – 98 с.

Нарыс па гісторыі Беларусі / Пад рэд. праф. З. Шыбекі. Мн., 2003.

Правда и мифы о роли Украины в ВОВ: 25% дважды Героев Советского Союза – украинцы // <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/entry1008213106.html>